

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Pusetiunea sociala a invetiatorului popularu.

Acésta materia s'a mai tractatu in fói'a nóstra sub alte titule si sub alte forme, din unu punctu-de-vedere séu altulu, dar' totu de un'a a mai remasu fórté multu de dísu. Articulu presinte inca nu pretinde a díce totulu, cugeta inse a dá unu tablou viu, in care invetiatorulu va vedé principiile de cari are se-se tiena in pusetiunea sa sociala.

A pretinde cineva cá invetiatorulu se-se retraga cu totuu din viétia, cumu se díce, si se-se inchida intre paretii casei sale, in semnéza a renunciá la prosperarea scóleloru, insemnuéza a rumpe scólele din viéti'a de tóte dílele, candu ele suntu facute togma pentru acésta viétia, pentru-ca invetiatorulu este spiritulu scólei, si separandu-se elu de lume, se separéza si scól'a, devine cuibulu unei viéti monastice. Ómenii suntu facuti pentru ómeni, a dísu unu mare scriitoru; si acésta masima nu suferé nici o schimbare. Lucrulu invetiatorulu este totu acel'asi si adi si mane, elu are d'a-se invertí totu in cerculu copiiloru, si a cugetá totu pentru ei: astu-felu invetiatorulu si creéza síesi o lume, care póte in multe privintie stá chiar' in contradícere cu ceea-laltu viétia. Lucrulu invetiatorulu in scóla este unu ce psihologicu, dar 'a pregatí pe ómeni pentru viétia este ncaperatu de lipsa a avé cunnosciinti'a de ómeni si de relatiunile vietiei.

E cunoscuta dísa, ca pe invetiatoru lu cunosci de pe mersu, de pe vorba, de pe atitudine (tienerea trupulu), de pe tóta portarea sa. Intr'adeveru scól'a cu strimtu seu terenu sadesce in invetiatoru nisce maniere fórté marcate. Precumu fia-care stare, fia-care lucratoru are lipsa de recreare si de restaurare, ce si-o castiga inse esíndu si intrandu in cerculu altoru ómeni, discuru, conversandu etc., togma astu-felu are lipsa si invetiatoriulu. Invetiatorulu, care trebuie se petróca cate 4—8 óre pe dí in pulbera si in aerulu nadasítoru alu scólei, elu acarui lucru este celu mai obositoru, elu acarui chiamare e impreunata cu fórté multe necesuri si desgustari, elu, dícu, inca trebuie se-se recreeze, se-se desfeteze, se-si petróca, cá astu-felu se-si reiè nóue poteri pentru d'a continuá lucrulu seu ostenitosu. Dar' acésta recreare pentr unu omu care se afla in o deregatoria publika nu este unu lucru bagatelu si indiferentu. Invetiatorii populari, cea mai mare parte se afla intre ómeni simpli, cari iau sama dupa totu pasulu invetiatorulu, cumu se pórtá, cumu traesce, ce face, cu ce se ocupa cu ce-si petrece in afora de scóla, pentru-ca invetiatorulu trebuie se fia lumina si mustra inaintea poporulu necultu.

Una invetiatoriu onestu casatoritu tóta recrearea si desfetearea cea mai placuta si-o afla in sinulu familiei sale. Fericirea familiara este fericirea cea mai frumósa, cea mai dulce

pe acésta lume; aci este desfetarea si bucarî'a cea mai nobila, cea mai curata, cea mai nevinovata, In sgomotulu vietiei de afara adese ori omulu in locu de recreare afla neodihna, in locu de placere afla amaru, in locu d'asi distrage spiritulu l' incurca in remusicari de consciintia, si in locu d'o desfetare si-o bucuria nevinovata si-patéza caracterulu si-si molipsesce anim'a. Pe catu omulu si-perde desfetarea in sinulu familiei sale, pe catu elu afla recreare numai in cercuri straine, in carciume: togma pe atata se pierde si pe sine insusi. Nici o desfetare spirituala nu este cá aceea care o are omulu si-o castiga din patrecerea cu soci'a si copii, sei si din lectur'a cartiloru bune. Intr' adeveru e unu lucru curiosu, cá togma acei ómeni, cari in tóta diu'a voru se faca nóue cunosciintie, si-perdu cunosciinti'a propria, si éراسi togma aceia cari nu potu se lase se tréca o di fora d'a-si petrece in societati bachanale, togma acestia suntu cei mai nemultiemiti. Fórte bine díce Jean Paulu, ca prob'a desfetarei este aducerea aminte de ea; adeverulu este pentru cei intielepti, amorulu pentru o anima semtitóre, ér' distractiunea sarbeda pentru unu omu vanu, pentru unu traila. Invetiatorulu care nu are familia, se-si petróca cu lectura placuta si folositóre, si elu va aflá ca cartile bune suntu asemenea amiciloru loiali, cari in tóta ór'a ne facu cele mai bune servitii.

Atatu invetiatorii mai batrani catu si tineri potu se-se alature si se-se impretinescu cu familii oneste din satulu séu orasiulu in care se afla. Dar' aici este d'a luá bine sam'a, pentru-ca intre invetiatori si intre sateni séu orasieni este o mare deosebire in privinti'a culturei. Unu simplu sateanu séu unu orasianu miseriasiu nu va poté respunde nici odata cerintieloru, cari trebuie se le aiba unu invetiatoriu in conversatiune. Intr' acestia invetiatorulu nu va poté aflá nici odata acea desfetare spirituala, aceea recreatiune convenabile starei si chia-

marei sale. Déca unu invetiatoru casatoritu cérca a contractá amicétia séu celu pucinu o relatiune mai d'aprópe cu unu sateanu séu orasianu avutu numai cu scopu cá se traga din acé-s' a folose, se fia siguru invetiatorulu ca adi séu mane si-va audí clevetiri, defaima, bajo-curii si cate altele. Totu-deun'a e mai bine se rabdi lipsa de óre-ceva, decatu se te oblegi altuia. Ér' invetiatorii tineri, cari in tóta diu'a cercetéza case in cari se afla fete mari, suntu espusi unoru pericole. Unu altu tineru póte a avutu mai nainte relatiuni cu aceea casa, si apoi elu nu se va poté uitá nici odata cu ochi buni la celu ce-i conturba liniscea, si póte chiar' fericirea, deunde apoi multe se potu nasce. — Celu care voesce sese impreune in etermu, va se díca, sese casatorésca, se esame-néze ca óre consentiesce anima cu anima; caci nebuni'a e scurta, parerea de reu e lunga!

Nu potemu trece cu vederea, ca de ce invetiatorulu se nu iee parte la petrekerile publice. Suntu tienuturi unde ómenii si-facu o opiniune rea despre invetiatorulu care cercetéza carciumele; si éراسi suntu tienuturi unde invetiatoriulu nu numai ca nu perde din vedi'a sa, dar' togma e vediutu si primitu bine. Invetiatoriulu póte se cercetéze o carciuma solida. Cu acést'a inse nu voiu se dícu ca póte s'o cerceteze in tóta diu'a si in tóta ór'a, astu-felu incatu se apara cá o patima, nu, nici decatu. Este o fórte mare deosebire a-si petrece invetiatorulu intre nisce ómeni onesti si solidi séu intre nisce flusturati si cu nume slabu, a-si petrece portiunea sa cu cuviintia, séu a bé pana si-bé si mintea a vorbí necuviintie, a se certá, a adormí pe mésa si a fí de bajo-cur'a celoru alalti. Cu tóte astea unu invetiatoru popularu trebuie se cerceteze catu mai arare ori carciu-m'a, pentru-ca venítulu lui e marginitu si usioru póte periclitá starea familiei sale, ér' de alta parte o désa cercetare lu-póte duce in ispite, cari i ruinéza autoritatea ce trebuie se' o aiba inaintea concetatiuniloru sei. Ér' candu o

cercetéza se caute totu-deun'a societati solide, si se intretiena discursuri nevinovate si chiar' folositoare. Dar' cea mai buna si mai cuviintósa petrecere o afla invetiatorul in o casa de lectura séu casina, unde se afla acést'a.

Dela alte petreceri trebuie se-se retraga invetiatorul catu póte mai tare. Joculu in carti si mai alesu pe bani, este petrecerea cea mai inventata; aicea omulu devine sclavulu patimiloru, aicea omulu s' arata in tóta golitiunea sa morala; si fórté bine a dísu óre-cine, ca nicairi nu poti cunósce pe omu mai bine de catu in carti. Aicea se destépta tóte patimile, se desbraca omulu de totu respectulu facia cu sine si cu socii sei, se demite la vorbe vete-matóre si chiar' rusínósa, la certe, la inculpari, imputari s. a. D' aceea invetiatorul se incungiuire totu de un'a astu-felu de petreceri. Numai in sinulu unoru societati solide, candu este provocatu a se jucá spre distractiune, se iee parte, dar' sub cea mai mare reserva si precautiune. Totu astu-felu are se incungiuire invetiatorul ori-cari alte jocuri hasardice. — Nu este consultu mai in colo pentru invetiatoru a luá parte la venatoríi séu la alte escursiuni de petrecere, cari prè distragu pre invetiatoru si prè rapescu tempulu ce trebuie se-lu sacrifice chiamarei sale.

Ómenii cu stari mai mari, cei cari ocupa deregatorii publice mai inalte, negutietori si altii, au inradecinate multe prejudetie despre invetiatori. Ei, vedi d-ta, nu se potu coborí din inaltímea d-loru la nisce dascali depe sate, la nisce semi-invatati, la nisce ómeni inchipuiti, dupa cumu dícu d-loru. Dá, le damu dreptu in privinti'a unoru invetiatori d'ai nostri, cari patimescu fórté de ból'a inchipuirei, si inca si d'o alta bóla si mai rea — de a nesciintiei si neculturei. Nu le damu inse dreptu cá pentru acést'a se despretiúesca séu se fia cu totul indiferenti facia cu statulu invetiatorescu. Déca invetiatorii nostri au atatea

defecte, vin'a este a tempului si mai multu a nóstra, ca nu ne ingrigimu de luminarea si cultivarea loru. Avemu in acésta epoca de transitiune, de anomalíi, de intemplari órbe, fórté multi deregatori publici, pe cari la posturile ce le ocupa nu i-au inaltiatu nice meritele, nice sciinti'a, care nu o au, ci numai natiunalitatea, — avemu dícu deregatori d'acéstia, cari despretiúescu si nesocotescu totu asiedementulu sacru alu instructiunei, si cu atatu mai tare pe aceia ce se necagescu si ei pentru luminarea catu decatu a poporului.

De pragulu astoru felu de ómeni idioti, obscuranti, vani, ambitiosi, invetiatorul nu se póte apropiá; séu invetiatorul va avé locu in societatea acestoru ómeni, candu elu va fi resolutu a imbracá umilinti'a sierbului, si sierpuirea cersitorului, candu va fi resolutu a-si luá anim'a in dinti si a suferí in tacerea pescelui tóte glumele loru necalite, tóte bajocurile de cari de siguru va avé parte dela ei. Dieu d'aceste societati mai bine se fuga invetiatorul decatu se-le caute.

Ce-i remane dar' invetiatorului? Cu cine se contracteze elu relatiuni amicale? Cu cine se-si schimbe elu ideile, convictiunile, esperintiele sale? Cu cine se impartasiésca elu bucuri'a si pêsurile animei sale? Eta cine i mai remane lui: colegii sei si parochii locali. Acestia trebuie se fia amicii si socii sei naturali. Intr'adeveru invetiatorul si parochulu localu trebuie se traiésca la olalta in pace si in buna intielegere. Suntu parochi si invetiatori, cari traiescu la olalta in cea mai buna armonia, cari se tractéza unii pe altii cá buni amici, cá buni vecini, si astu-felu activitatea loru in sinulu poporului are rezultatele cele mai inbelsiugate. Ori-ce servitiu, fia acel'a catu de usioru, elu pare si intr'adeveru este greu si desgustatoru, déca aceia, cari au se pórté sarcinile acestoru servitii nu traescu in contielegere si nu se ajuta unulu pe altulu imprumutatu. Dar' se afla in-

tr'adeveru unele casuri in cari o astu-felu de relatiune este imposibila, séu nu este permisa; dar' din acést'a se nu traga nime ansa de discordia, neintielegere si incriminatiuni. Este fórte tristu lucru, candu invetiatorulu si parochulu traescu in discordia, defaima si incriminatiuni, traescu cumu dice romanulu cá dracu 'n canepa; candu fia-care cérca a dá la golu slabitiunile celui alaltu, si a-se face astu-felu amendoi de risu si de bajocura in aintea poporeniloru. Eu condamnu si despretiuescu aduncu p' astu-felu de ómeni.

Unde se afla doi invetiatori intr' o comuna cea mai santa a loru detoria este se tráesca incea mai buna intielegere, se-se stimeze unulu pe altulu, pentru-cá se dee esemple concetatiuniloru si scolariloru loru. A se tiené unulu mai invetiatu decatu celu alaltu, a cáutá cu despretiu la coleg'a seu, a cercá tóta ocașiunea d'a-lu face ridiculu inaintea altor'a, este pasiulu celu mai ratecitu si arata caracterulu celu mai slabu alu unui invetiatoru, spiritulu celu mai ticalosu, ér' inaintea ómeniloru intiepti se face elu insusi de risu si de ura. O colegialitate intima i este fia-caruia spre onóre si lauda.

(vá urmá.)

Scólele din Sveti'a.

Credemu a face unu servitiu placutu onor. publicu cetitoru incependu a impartasi prin acestu organu scolaristicu starea scóleloru din deosebite staturi ale Europei, si incatu ne voru permite impregiurarile si din alte parti ale lunei si cu deosebire din statele unite ale Americi. Motivele din care facemu acést'a suntu destulu de evidente si n'au lipsa d'a mai fi espuse. Isvórele de cari ne servimú suntu cele mai nóue, si mai tóte impartasiri ale unoru caletori, cari au caletoritu, nume spre acestu scopu. — Astu-felu incepe-mu cu Sveti'a.

Este unu prejudetiu ereditu, dice unu calatoru austriacu, cá in Sveti'a s'aru aflá scólele in flórea cea mai mare. Mai cu sama afirma acést'a aceia cari au auditu multe, fórte multe despre acést'a tíera, despre locuitorii sei si despre institutiunile sale cele liberale, dar' ei nu

au vediatu si nu s'au convinsu nici odata cu ochii sei proprii despre aceea ce loru li s'a impartesitu in scrisu séu cu gur'a despre starea instructiunei d'acolo. In Sveti'a pe lunga nisce institute escelinte de invetiamentu, se afla intr'adeveru si scóle fórte miserabile, care sémena cá ou cu ou cu scólele nóstre defectuóse si atatu de multa defaimate din Stiria si Tirolu*). Ba ce e mai multu in Sveti'a, cá si la noi in tienuturile muntóse, inca se afla asia numite scóle-de-iérna, in cari numai iérn'a se invétia copii, ér' peste véra stau inchise. Apoi si iérn'a candu e tempulu aspru si néu'a mare stau scólele inchise dile, ba septemania intregi.

Cine va poté denegá inse ca in Sveti'a nu se afla scóle minunate, candu se va uitá la cele dela Zürichu, Schaffhausen, Basilia etc. Ce e dreptu dela 1848 s'au mai facutu unele nóue intogmiri, cari eu le cunoscú numai din teoria si nu din pracsá, si astu-felu nu me potu basá decatu nu mai pe aceea ce eu am esperiatu atunci cu ochii mei pe terenulu pedagogicu.

Eu me interesamu atunci cu deosebire de scólele mai inalte de fetitie. Fiindu-ca in asta privintia mi se recomandase Basilia, astu-felu de obiectulu observatiuniloru mele speciale mi-am luatú institutele de invetiamentu din acelu Cantonu. Eu aflai acolo o scóla de fetitie cu nisce intogmiri minunate, si petrecui la acést'a scóla dóue dile, cá se me informezu bine din tóte partile.

Déca m'ar' intrebá pe mine cineva, ca de ce scól'a mai inalta de fetitie din Basilia erau asiá de renumite, eu i voiú respunde: pentruca la ea erau invetiatori cari si-pricepeau perfectu misiunea loru, si cari sciau se si-o implinésca cu diligintia si desteritate. Acést'a scóla cósta din siese clasi. Totu astu-felu de renumita erá si scól'a urbana; si la acést'a scóla se aflau doi invetiatori harnici.

Cine cercetéza numai scólele cele de prin cetatile cele mari, acel'a nu-si va poté face nici odata o ideia perfecta despre starea instructiunei din óre-care tíera. O ideia chiara si-póte face unu barbatu de scóla numai atunci, candu observéza starea scóleloru atatu de prin cetatile cele mai mici catu si scólele dela tíera. Celu mai bunu exemplu despre acést'a ni-lu dá Franci'a. Pecandu in Parisu institutele de invetiamentu nu suferu nici o scadere, bá trebue se martu-

*) Pe semne cá si scólele nóstre din Ardealu, Banatu si Ungaria.

risesci, ca scótele erudite si alte institute si-au castigatu renume in tóta lumea, prin cetatile cele mici si mai alesu la tíera scótele se afla in o stare mairéa decatu de midilocu. Se cantamu numai la provinciá básica si la Vendé, si ne-va cuprinde mirarea, cumu de in o tíera care se dice a fi focularulu civilizatiunei europene, se afla in dilele nóstre scótele populare atatu de miserabile.

Dupa - ce am cercetatu scótele de prin cetatile cele mari, si am petrecutu vr'o trei dile in Schaffhausen cu Göttinger, unulu dintru cei mai renumiti barbati de scóla, voiú se me ocupu cu d'adinsulu de scótele dela tíera si de seminarele pentru pregatirea invetiatoriloru. Cá se dau unu documentu aratosu, ca catu de deosebíte suntu scótele in unulu si acélasi cantonu, voiú vorbí aici despre dóue scóte din tienu-tulu Basilei, si voiú aratá ca unu statu pelunga tóta ingrigerea, pelunga tóte specele insemnate ce le face pentru inaintarea invetiamentulu, pelunga scóte bune are si rele destule.

In acestu cantonu copíi suntu obligati prin lege a amblá siese ani la scóla, si ei nu potú intrá in scóla pana nu suntu de siese ani. Scóla de care vorbescu are numai unu invetiatoru cam cu 160 de copii de tóta etatea, pe care elu i invétia pe toti d'odata impartiti in trei clasi. Cá se póta elu face acést'a, candu invétia pe unii pe ceialalti i face se taca si se invetie in tacere, dar' prin acést'a ordinea, linistea, si atentiunea cuvenita patimescu multu, si numai cu mare greutate póte se mantiena disciplin'a. Ceea - ce a facutu o impresiune neplacuta asupra mea a fostu impregiurarea, ca fetela si fetiorii erau mestecati unii pindre altii.

La tóta intempleréa este o problema grea pentru invetiatoru, a invetiá in trei clasi totu d'odata unu asiá numeru mare de scolari, pentru aceea scolarii mai mari si mai deprinsi se aplica cá instructori la cei mai slabi, din aceeași clase; érași fetiorii si fetitiela mai bune din o clase mai inalta se aplica la scolarii din alta clase inferióre cá se repeteze cu scolarii din acele ceea-ce au invetiatu. Órele de invetiamentu suntu 8 - $\frac{1}{2}$ 10, dup'aceea e o pauza de 10 - 15 minute, apoi éra se continua invetiamentulu pana la 11 óre. Scóla dupa amédi se incepe la 12 si se incheie la 2 óre. Copii, cari suntu departe de scóla, potú se-si aduca cu sine mancarea si se prandiésca in scóla.

Pe unu patraru de anu se platescu 6 batie (1 batia face 4 cruceri) cá didactru. Pelunga acést'a fia-care scolaru trebuie se dee la invetiatoru

7 silingi, pentru care apoi scolarulu capeta tóte recuisitele de scrisu.

Invetiatorulu se platesce diumetate de statu, diumetate de comuna. Invetiatorulu din scóla de care vorbiram are o léfa de 500 fior., care diumetate i capeta dela statu, diumetate dela comuna. Locuint'a invetiatorulu constá din trei despartieminte spatióse si frumóse; mai avea elu inca o gradina frumósa, si dóue pamenturi de semenatu. Pentru lemnele de focu trebuie se se ingrigésca comun'a si avea se-i dee pe catu avea lipsa.

Cercetai mai incolo scóla inferióra din Muttenzu totu in acélasi cantonu. Aicea suntu doi invetiatori, unulu cu o léfa de 500 fl. altulu cu 650 fl. Statulu dá aici o suma de 250, restulu are d'a-lu acoperi comun'a. Invetiatorii au quartiru liberu, lemne, o gradina si pamenturi. Didacturulu e pe unu patraru de anu 6 batie, care-lu scóte casirulu comunalu; pelunga acést'a fiacare scolaru mai platesce cate 8 silingi pentru recuisitele de scrisu. Invetiatorii au d'a tiené scóla cinci óre pe dí, trei inainte si dóue dupa amédi. Invetiatorulu celu dintaiu are d'a tiené si scóla de repetitiune (pe septamana 6 óre), si pentru acést'a capeta o remuneratiune deosebita.

Organismulu acestei scóle stá intr'aceea ca ea se imparte in o clase superióra si inferióra, dintr'aceste fiacare are trei despartieminte. Fiindu-ca obligatiunea d'a merge la scóla se incepe cu anulu alu sieselea si tiene pana la alu 12 inclusive, astu-felu fia-care copilu trebuie se siéda trei ani in o clase. Obiectele de invetiamentu ce suntu asemnate pentru fia-care despartiementu se potú propune si invetiá catu de bine intr'unu anu, si, marturisescu, ca acést'a scóla este unu modelu intre scótele de felulu seu.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Bistritia in 2. Ianu 1853.

De multu séu dóra nece una data n'a avutu on. publicu cetitoriu ceva scire despre scóla nóstra romana de confesiuna gr.-catol. de aci. — In cetatea Bistritiei, séu mai bene dicundu in Suburbiu, cace in cetate nu suntu, locuescu la 2000 do suflete romani, cari avure si pana acumu o scolulia mica dandu invetiatorulu o plata anuale de 90 fior. din aruncatur'a pefiesce cari locuitori romani, multa ven. Dom. protopopu si parochu locale Majoru dupa multa oste-

néla si truda a efeptuitu, cá comunitatea urbana si districtuale in siedintia dein 7. Noembre an. tr.; a decisu, cá dein cas'a alodiala se-i se multiésca plat'a docentelui romanu cu 100 flor. v. a., si adéca dein 1. Ianuariu 1863.

Aducandu ast'a la cunoscienti'a publica spre indemnulu si alu alutoru orasie si cetati din patria unde locuescu romani, si deasebi cetatiloru din fundulu regiu, unde casele alodiale suntu intr'o stare mai buna, pelunga esprimarea multiamirei a flesce-carui romanu de aicea, atatu on. membriloru comunitatei, catu si inclitului magistratu, nu putemu e nu observá cumu ca motivulu adusu in decesiune pre cercerea Dom. protopopu, cumu ca acea nu ar' fi pe temeiu si dreptu si cumu ca numai din sentiu umanu se aplacidéza ajutoriulu pentru dotarea docentelui romanu, e fórte reu si neaplicaveru, caci precumu scimu nunumai gimnasiulu luteranu locale, fora inca si scol'a populara de aceeași confesiune din Suburbiu inca capeta ajutoriu din cas'a alodiale — deci dupa principiulu egalei indereptatiri si romanulu de confesiunea gr.-cat. póte pretende o astfelu de dotare. M . . . a.

De sub délulu Lupului in 2. Augustu 1863.

Facanduse mai multe informari despre starea scóloru din mai multe tienuturi, insirate intre scirile scolare ale acestui diurnal, mi-iau voia si eu a impartasi on. publicu ceva, pe catu cunosc si amu aflatu despre starea scóloru din tienutul Vadului si alu Surducului.

In acestea 2 tracturi protopesci nu se afla scóle care se meriteze acestu nume, fiendu-ca mai tóte suntu cadiute in multe si mari neajunsuri: atatu materiale cadu si din contra. — Celu pucinu numai unic'a scól'a poporala din Rusu, tractulu Vadului, e demna si mirita a se numi ast-feliu. In Rusu se afla una scóla frumósa, dimpreuna cu o odaia destinata pe séma invetiatorului. Pusetiune e fórte nimerita: fiendu-ca se afla lunga beserica si cas'a protopopului, care la romani, pana acuma e oraritate. In genere scól'a e frumóse; numai de curundu făcuta si intemeiata prin demnulu de onóre d-lu v. protopopu, care sacrificandus; tóte poterile, au indiestrat'o cu tóte materialile, cate se poftescu la o scóla.

Aici cam cerea pruncii scól'a, mai toti cati suntu obligati spre acea, de ambe secesele, numai pucini o negligéza: care suntu fórte miseri, ori morbosi ei, séu parintii lor. — Sporiulu, care la face destoinici'a si dili-

genti'a demnulci invetiatoriu Teodoru Rosiu, preparandus absolutu Naseudénu, ne-a doveditu si acumu la esamenulu care s'a tienutu in 2. Augustu, in presentia preonoratului d-nu protopopu Ioane Christe, si a mai multoru alti stimabili auditori, la care fuseramu si cu norocitu a luá parte. Dupa ce se deschise esamentul maí antaiu cu o cuventare de unu elevu, bineventendu auditorii, urmara numai decatu intrebarile si respunsurile din obiectele propuse si anume: Religiunea, catechismulu si istori'a santa, cetirea, gramatic'a rom. in care fura elevii fórte bine esercitati, calcularea in cele 4 specii de unu si mai multe nume, istori'a romana nationala dupa dnulu Dr. At. M. Marienescu, pomologi'a (despre cultura pomiloru) geografi'a dempreuna cu aratatulu pe mapa Transilvaniei compusa de d. Spiridonu Fetti, caligrafi'a si cantarile care ne-au intrecutu tóta asteptarea. Din tóte aceste da elevii fórte acurate respunsuri, in urm'a caror'a se premiara cei mai diligenti, si pre faciele auditoriloru se manifestá cea mai mare bucuria.

In comun'a Fodora este casa de scóla, dar' aici nu prea domnesce nece o disciplina, tóte lipsele stau gata, spre a cuprinde numai loculu, de siedintu. Judele si inspectorulu comunalu suntu cu totulu nepasatori, frecuentatori aru fi obligati preste 60, dar' numai vreo 10-15 o cérca, léfa invetiatorului ajunge la 70 fi. v. a. 10 mertie mari de cucuruзу. In mai slaba stare se afla scólele din comunele: Dobrocina, Valea-Grosiloru, Vadu, Curtuius'u, Calna,— frecuentatori mai ca nu suntu; prin urmare si salarele invetiatoriloru nu-su fipsate. In scól'a din Bogat'a romanésca si unгурésca n'au fostu estu tempu invetiatorii. In comuna Hasniasi este scóla, dar' nu-i provediuta cu materialile trebuintióse, si multe reparaturi aru fi delipse.

Scóla din comuna Simisna se afla intr'o starea mai si slaba, decatu cum au fostu o odinióra, candu o cerca pruncii din comunele vecine; dar' acumu vedu ca nece cei din acea comuna nu o cerca. Aici la acésta scóla se afla o gradinutia cu fragari tineri, preste o mie, si cine aru avé voia, de prin pregiuru a-i resedí, i póte capatá dela o. d. invetiatoriu Nicolae Banu, prelunga unu pretiu de 5 cr. v. a. de fragariu.

Éra starea scóloru din tractulu Surducului nu e nece atata de mangaetóre, dupa cum suntu estea din tractulu predisu. — In acestu tractu comunele Buzasiu, Ciumeni si Rodna facu o singura scóla, dar' nu sciu ce invéti'a, candu insusi invetiatoriu n'au absolvatu ne cáiri nece macaru o scóla principala; afora de una comunala si totusi si in tempulu de acumu se se mai

aplice individi de acesti, la statulu invetiatorescu!
Comun'a Negreni in estu tempu a fostu lipsită de invetiatoriu. In comunele Losna, Preluci, Clitiu, Surducu si Zalua suntu scóle de umbra, si invetiatorii invetia ceva din rogatiuni si cetitu, alta nemicu. — Suntu norocosi invetiatorii 'ca nu-i prea supara frecuentatorii. Scólele unde se afla suntu intr'o necuratenia: colbóse, intunecóse, stremte (fora spatiulu deplinu) nespoite, ne varuite, iérna frigurose, fora citi de tréba fora mese tabla, etc. etc. Samu prea convinsu ca ori-si cine va poté judeca, ca daca astu-feliu stau scólele comunale din acestu tienutu, apoi este pocinu sperare de cultivarea si luminarea poporului romanescu. —

Éta onoratoru lectori asiá stamu noi cu scólele din acestu tienutu, apoi o dómne pana candu totu asiá, toti care suntu datori se ne pérté de grige se vie si se ne scóta din intunerecu lulaminu sorelui stralucitoriu. — Ore vinivoru se ne ajute? vomu vedé, si cine voru fi aceia? érași vomu vedé, si candu va fi aceea? érași vomu mai vedea. —

Unu invetiatoriu cu simtiuri nationale.

— Tipamu si noi dupa ameliorare instructiunei publice si cu deosebire dupa scólele populari, tóte strigatele nostre inse resuna in pustia si stamu . . . stamu cu manile in sinu . . . dormimu dusi dorului. Ne-am unitu strigatele nostre decate or: avutu ocaziune cu ale fratiloru de peste Carpati. Éta ce cetimu într'unu numeru recente din Buciumulu, care sacrifica si-acumu multa atentiune instructiunei publice:

„Asceptamu si nu vedemu nici una imbunetătire nici in istructiunea popularie, nici in scólele comunali, nici in scólele secundarie, nici in cele superiori. Asteptamu planulu studieloru si program'a pentru totu invetiamentulu publicu si nu vedemu nimicu. A trecutú o luna vacantia si nu audimú nimicu, nu vedemu esindú nimicu dela acelu corpu inaltu ce se numesce consiliu superióre de instructiune.“

„Mai aducemu aminte si cu asta ocaziune onor. consiliu spre a se silí se realizeze speranti'a ce are într'insulu tóta tiér'a. Se nu uite onor. consiliu ca are o inalta misiune. Se nu uite ca Romania astépta o reforma intréga in invetiamentu. Trebuinti'a luminei este fórté tare simtita cá se putemu dice cu cea mai mare incrodere ca suntemu unu poporu. Instructiunea este ceruta din tóte partile, este una necesitate imperiósá.“

„Cu acésta ocaziune panemu sub ochii onor. con-

„siliu cate-va consideratiuni, cate-va acente amari, inse scose din profunditatea animei, de DD. Bolintineanu in viétia lui Mircea celu betranu asupra invetiamentulu publicu :

„Luminele s'au stinsu, dice d. Bolintineanu. In timpulu de de multu Romania avea scóle. Romanii iubiau luminele. Scanteiele civilizatiunii murinde in Roma s'au reversatu spre Dunare. Tineri din statele vecine veniá in Romania sa invetie. Spiritulu de biruintia alu strainulu a suflatu aceste lumini cu buzele Romaniloru. Una natiune luminata nu se poté invinge pentru totu déuna. Acestu spiritulu de góna contra lumineloru a urmatu regulatu, si totu-déuna o buza de Romanu a trebuitu se le stinga! Omulu celu dreptu nu fuge de lumina. Numai paserile noptii urescu radiele ei.“

„Cugetarea a nascutu din invetiamentu. Cugetarea a schimbatu faci'a lumii. Éta pentru ce tiranii opprescu a se respandi lumina cunoscintieloru. Cugetarea a intardiatu in Romania caci a fostu ne'ncetatu prigoniata. Inimicii Romaniei au intielesu ca viitorulu ei aterna dela invetiamentulu publicu; au lovitú acestu invetiamentu insusi cu man'a Romaniloru. De aici, acésta necunoscintia adunca a ómeniloru despre drepturi si datorii.“

„Datori'a? Éta negresítu una vorba ce nu este cunoscuta astadi la Romani. Viétia omenésca este una medalia cu dóue facie: pe una facia suntu scrise: „drepturi“; pe cea alta este scrisa: „datoria.“ Noi amu vedutu faci'a cu drepturi si n'amú intors'o s'o privimu si pe cea alta fatia.

„De aici ignorantia clerului si caderea religiunii. Religiunea a cadiutu, caci preotii s'au degradatu. Preotii, acésta misiune nobile, a cadiutu la una meseria despretiutória, si ideele cele mari si sante s'au pilicitu cá cei ce le propaga fara sa le intieléga.“

„Dá aici lipsa scopuriloru inalte si a midilóceloru de implinire. De aici acésta nepesare trista pentru lucrurile publice. De aici lips'a de dreptate, nepedepsirea vitiului, ne'implinirea legiloru, lipsa de-ori-ce respectu mutuale, confusiunea, ametiél'a, invelmasirea, caderea, slabiciunea, siovairea, umilinti'a si totu ce face din Romani una societate mai multu de plansu decatu de admiratu. Guvernele singure au fostu criticate cá autoriulu acestoru rele.

„Dére a imputá numai guverneloru acésta, mi se pare ca nu aveti nici o consideratiune pentru natiune; si dati mai pucina importantia decatu ar trebni se aiba

„si guvernului mai multa importantia de catu i se cuvine. Natiunea in sa-si merita tinjire. Revolutiunile politice in regiunile de susu la una natiune sunt ca vijeliile ce turbura faci'a apeloru marii, si nu misca fundulu loru. Trebuie a cobori lumin'a in adencurile poporului. Acolo este totulu de schimbatu. Scóle in poporu tiente de poporu, neaterate de guvern, facute prin iniciativ'a poporului. Acolo este viitorulu natiunei romane.“

„Se nu ni se dica ca natiunea nu scie, nu póte . . . Caci ar fi una contradicere ne'ntielésa a dá acestu respunsu cei-ce pe tóta díu'a vorbescu in numele natiunii . . . Luminati-va voi prin voi in si-ve si numai asceptati lumin'a dela guvernele cari, ele in se, au nevoia se fia luminate prin luminele vóstre. Candu voi veti fi luminate prin cunoscintie, guvernele vóstre in ca voru fi luminate. Pana atunci nu pretindeti dela unu omu lucruri ce o natiune intréga nu póte face.“

„Nu suntu imperatii Europei cari au facutu se tréca véculu de midilocu si se sosésca una éra de civilizatiune. Suntu popórele.“

„Cugetarea, éta caracterulu timpiloru moderni. La Romani se face totu in ca prin simtimente. Pentru aceea, totu este in copilaria. Anim'a ce simte fara lumin'a reflexiunii este misicarea fara directiune.“

„Coboriti in sinulu familiei. Acolo duceti lumina, moralea, virtutea. Acolo este anghiulu intunecosu in care nici una revolutiune nu a pututu intrá, nici una imbunatatire nu s'a pututu face. Acolo este una revolutiune de facutu. Candu famili'a va fi luminate, societatea va fi scapata. Guvernele nu voru mai puté fi rele.“

Literatura.

Mitologi'a Greciloru, Romaniloru si a Egipteniloru dimpreuna cu o scurta descriptiune a moriiloru si usantieloru Greciloru si Romaniloru si mai multe notite astronomice, elaborata dupa mai multi autori de Demetriu N. Preda, ilustrata cu 44 imagini, aprobata de on. Consiliu superioru alu instr. publice. Bucuresci. Libreri editori Balaceanu si Warta. 1863.

Lip'sa unei astu-felu de carti a fostu pan' acumu destulu de semtita. Se intrebamu pre d. d. profesori

de pela gimnasie, cari predau clasicii greci si latini, s'ne voru spune catu necasu au avutu cu scolarii din acésta parte. Fora sciinti'a mitologiei, scolarului e imposibilu se guste si se simta catu de pucinu dulceti a clasiciloru ce i se predau, fora d' acésta cunoscintia profesorulu vorbesce scolarului sen despre grandórea si frumseti'a unei lumi pe carea scolarulu nu si-o póte nice iraginá. Studiulu mitologiei trebuie se premérge studiulu clasiciloru, si este inseparabilu d' acest'a.

Prin opulu presinte s'au ajutatu in catu-va acésta lipsa.

Nunumai pentru scolari e de interesu nedesputatu, dar' pentru toti, cari voru se-se introduca in acea lume grandiósa, plina de imaginile cele mai vii, de fantasiile cele mai dulci, dar' totu odata si cele mai adunci, plina de frumsetiile eterne, care in lumea actuala nu le mai gasimu. — Limb'a numitului opu este destulu de usióra; imaginile ce representéza diversele deitati cu atributelu loru, destulu de frumóse pentru prim'a óra. Opulu intregu afora de indice constá din 20 cóle 8-o. si se póte castigá din libreri'a S. Filtsch pe langa pretiulu de 4 fi. 25 cr.

Varietati.

— In bugetulu Austriei preliminaru pe anulu viitoru 1864 dimpreuna cu Noembre si Decembre din anulu acest'a 1863, pentru cultu si invetiamentu e destinatu o suma de 5,761,505 fi.

In repartitiunea pentru cancelari'a aulica transilvana din acestu bugetu, o suma de 4000 fi. e destinata pentru gimnasiulu ce are se-se infintieze in Naseudu.

Margaritare. Trecutul este o scóla, pe care pucini o cercetéza.

Gessner.

— Cine scie cumu se-se pórté cu omalu vanu, acela póte face din elu ce vré.

Wieland.

— Cine nu póte se piérda nimica, acela póte se totu rida.

Gothe.

Deslegarea problemelor din Nro. 23.

I. Capitalulu ce elocatu 4 $\frac{1}{2}$ % dimpreuna cu procentele dela 16. Iuniu etc. a crescutu pana la 5694 fi., face 4875 fi.

Acésta problema n'a deslegat'o nime din cati s'au incercatu.

II. In terminulu primu a trebuitu se dee 100 fi., in alu doilea 400 fi., in alu treilea 600 fi., si in alu patrutea 900 fi., care laolaita facu 2000 fi.

Acésta problema au deslgat'o bine: d. Iacobu Oceanu, decinte in Petrilova si d. Filipu Luca, din Constantia, preparandistu absolutu.